

Олег Шимін

Національний університет «Львівська політехніка»,
аспірант Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
oleh.p.shymin@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-3134-0178>

СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА: ДО ПИТАННЯ КОМПЛЕКСНОСТІ КОМПОНЕНТІВ

<http://doi.org/10.23939/law2023.40.179>

© Шимін О., 2023

У цій статті проводиться дослідження комплексності системи електронного судочинства шляхом визначення його основних компонентів та їх значення для здійснення правосуддя.

Автор зазначив, що електронне судочинство є передовим методом управління правосуддям, базуючись на використанні сучасних інформаційних технологій. Електронне судочинство конституює неабияку актуальність у парадигмі судової реформи, яке відзначається використанням передових інформаційних технологій для оптимізації та модернізації. Прогресивний аспект трансформує традиційний судовий процес, наділяючи його новими можливостями ефективності, прозорості та відкритості. Він відкриває шлях до створення високоефективної та сучасної системи судочинства, що відповідає вимогам сучасного правового середовища та високим стандартам судової практики.

Акцентовано, що електронне правосуддя в контексті війни відіграє важливу роль у забезпеченні справедливості та правопорядку. Основні аспекти під час війни охоплюють швидкий та ефективний доступ до правосуддя, забезпечення прозорості та відкритості, збереження та аналіз доказів, безпеку та конфіденційність, а також можливість ведення судових процедур у віддаленому просторі. Отже, електронне правосуддя відіграє основну роль у забезпеченні правопорядку та справедливості в умовах військового конфлікту, надаючи ефективні і надійні інструменти для забезпечення прав та інтересів громадян.

Доводиться, що його складові частини включають електронні судові системи, що автоматизують судочинство та оптимізують процеси розгляду справи; електронні досьє, що структурують і забезпечують доступ до судових даних та документів; електронна комунікація, що полегшує взаємодію між учасниками судового процесу через електронні канали; та електронний моніторинг, що аналізує і контролює аспекти судової діяльності.

Електронне судочинство і його компоненти сприяють покращенню ефективності та прозорості судової системи, забезпечуючи кращий доступ до інформації та полегшуючи виконання судових рішень. Вони є необхідними інструментами для су-

часної правової системи, спрямованої на забезпечення справедливості, ефективності та відкритості.

Ключові слова: електронне правосуддя; юстиція; судова система; інформаційне суспільство; електронні бази даних; відкритість; міжнародні стандарти; правосуддя; модернізація; діджиталізація.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження проблеми електронного правосуддя для України надзвичайно вагома в сучасному контексті діджиталізації та модернізації суспільних відносин. Швидкі зміни в галузі інформаційних технологій вимагають адаптації судової системи до нових реалій, саме електронне правосуддя є інструментом для забезпечення високої ефективності та доступності судового захисту. Як вказують І. Жаровська та В. Ковальчук, «цифрові технології приносять більшу ефективність у багатьох сферах життя» [1, с. 5]. Проте міжнародні експерти доводять, що інформаційно-комунікативні технології у секторі правосуддя відстають від інших державних секторів. Вказане пояснюється, принаймні частково, складністю організаційної структури, опором прийняттю нових процесів у системі правосуддя, конфіденційним характером інформації, яка часто використовується в судових справах, і політично складною взаємодією між різними суб'єктами у системі правосуддя [2, с.11].

Значними перевагами системи електронного правосуддя є те, що використання сучасних технологій дає змогу значно прискорити розгляд справи, зменшити бюрократичні бар'єри та підвищити якість судового рішення. Вказане сприяє ефективнішому забезпеченню прав громадян на судовий захист, зменшуючи час очікування та витрати на судові процедури. Україна, прагнучи до європейської інтеграції, має відповідати міжнародним стандартам у галузі судочинства та впровадження сучасних технологій у правову систему. Також впровадження електронного правосуддя сприяє підвищенню відкритості та прозорості судового процесу, що є кроком у зміцненні довіри до судової системи.

Всі ці аспекти підкреслюють важливість дослідження електронного правосуддя для України як для ефективного та сучасного правового простору, що забезпечує захист прав та інтересів громадян.

Аналіз дослідження проблеми. Інформаційне суспільство створює додаткові переваги і хиби, аналіз їх проявів у контексті функціонування органів державної влади, місцевого самоврядування, судової системи розглядали фахівці теоретико-правового, адміністративного та іншого галузевого спрямування, зокрема І. Жаровська, Н. Ортинська, В. Ковальчук, Н. Бортник, В. Канцір, А. Cordella, F. Contini та інші. Але питання формування, правового осмислення природи, сутності, проявів електронного судочинства потребує додаткового дослідження, враховуючи новітній характер цих суспільних відносин.

Метою цієї статті є дослідження комплексності системи електронного судочинства через визначення його основних компонентів та їх значення для здійснення правосуддя.

Виклад основного матеріалу. Електронне правосуддя (e-justice) – це інноваційний підхід до надання правосуддя, що обґрунтовується використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у судовій системі.

Електронне судочинство конститує неабияку актуальність у парадигмі судової реформи, яке відзначається використанням передових інформаційних технологій для оптимізації та модернізації. Прогресивний аспект трансформує традиційний судовий процес, наділяючи його новими можливостями ефективності, прозорості та відкритості. Він відкриває шлях до створення високоефективної та сучасної системи судочинства, що відповідає вимогам сучасного правового середовища та високим стандартам судової практики.

Електронне правосуддя, як прогресивний витвір сучасної правової парадигми, протягом останніх років пронизує фундаментальні аспекти судової системи України, освіжаючи її дух і

наповнюючи трансформаційною сутністю. Воно втілює в себе принципи високої моральності та відданості закону, реалізуючи важливу мету – забезпечення справедливості та правової впевненості у кожного громадянина.

Електронне правосуддя – це не тільки технологічний феномен, але й символ інноваційної перспективи судової системи. Його впровадження в прогностичному аспекті може оптимізувати процес розгляду справи, раціоналізувати взаємодію учасників правового процесу та максимально збільшити доступність судового захисту. Електронне правосуддя в аксіологічному сприйнятті можна позиціонувати як філософію електроніки справедливості, хоча, безперечно, система має тільки допоміжні аспекти та ґрунтується на загальноновизнаних, апробованих в генезисному вимірі класичних принципах демократичності правосуддя та верховенства права.

Беззаперечний той факт, що електронне правосуддя – особливо затребуваний механізм під час кризових ситуацій життя суспільства та держави. Пандемічна криза продемонструвала значну, навіть глобальну, актуалізацію використання такого технологічного процесу. Під час глобальної пандемії COVID-19 цифрова трансформація вийшла на новий рівень [3].

Найважливіше те, що рішення щодо штучного інтелекту, ймовірно, вплине як на непрофесійні, так і на професійні погляди на право, зокрема в сферах правосуддя та ухвалення апеляційних рішень – де «справедливе правосуддя» або дискреційне моральне судження часто вважається першорядним. Науковці доводять, що штучний інтелект сприятиме поверненню до «кодіфікованого правосуддя», тобто до парадигми рішення, яке надає перевагу стандартизації, а не розсуду. У минулому право часто надавало перевагу явним міркуванням у сфері моралі та інших форм дискреційних рішень, виражених у письмовому судовому рішенні думок. Але штучний інтелект запроваджує, властиво, новий вид судового розгляду, завдяки чому машини виробляють кореляції між величезними обсягами даних без побудови пояснювальної або причинно-наслідкової моделі [4].

Електронне правосуддя в контексті війни відіграє важливу роль у забезпеченні справедливості та правопорядку. Основні аспекти під час війни включають швидкий та ефективний доступ до правосуддя, забезпечення прозорості та відкритості, збереження та аналіз доказів, безпеку та конфіденційність, а також можливість ведення судових процедур у віддаленому просторі. Тож електронне правосуддя відіграє основну роль у забезпеченні правопорядку та справедливості в умовах військового конфлікту, надаючи ефективні та надійні інструменти для забезпечення прав та інтересів громадян.

Досліджувана система виступає як комплексне термінопоняття, що містить багато компонентів, які загалом спрощують ведення судочинства та покращують доступ до правосуддя. На нашу думку, електронне правосуддя складається з таких компонентів.

Електронні судові системи як програмні комплекси, що дозволяють автоматизувати процеси реєстрації справ, ведення судових справ, аналіз доказів, вирішення справ та винесення судових рішень. Ці системи базуються на сучасних ІКТ, включаючи бази даних, електронні архіви, засоби електронної комунікації та інші технічні рішення, вони дають змогу забезпечити зручний доступ до судових документів та інформації, спрощувати взаємодію між учасниками судового процесу.

Електронні дос'є – це цифрові архіви, де зберігається вся інформація про судові справи, включаючи матеріали, докази, рішення суду тощо. Ці електронні архіви, бази даних та засоби документообігу спрямовані на забезпечення структурованого та цільового зберігання, обробки та доступу до судових даних і документів.

Вони репрезентовані інформаційними базами даних, містять інформацію про сторони справи, події, матеріали судового розгляду та інші релевантні дані, й електронними документами та матеріалами (позовні заяви, рішення суду, докази, апеляційні скарги тощо). Електронні дос'є надають інструменти для швидкого і точного пошуку та аналізу судових даних, що дають змогу уможливити обґрунтування прийнятих рішень.

Ще одним компонентом є електронна комунікація. Вона полягає у провадженні засобів електронної пошти, чат-систем та інших засобів для зручної взаємодії між судом, адвокатами, представниками сторін та іншими учасниками. Електронна комунікація в контексті судової системи забез-

печує використання засобів сучасного електронного обміну повідомленнями між учасниками судового процесу (наприклад, електронна пошта, системи обміну повідомленнями, онлайн-чати та інші засоби електронної комунікації).

Крім того, електронний зв'язок може сприяти підвищенню прозорості судового процесу, після певних типів комунікації можуть бути зафіксовані та відстежені для подальшого використання в судовій практиці. Такий підхід покращує загальне функціонування правової системи та забезпечує відкритий та ефективний судовий процес.

І останній компонент – електронний моніторинг. Він полягає у застосуванні технологій для ведення статистики, аналіз навантаження на суддів та інших параметрів роботи судової системи. Електронний моніторинг в контексті судової системи – це систематичний аналіз та контроль за ефективними аспектами судової діяльності за допомогою сучасних інформаційних технологій. Такий механізм дає змогу проводити та аналізувати різноманітні параметри роботи суду, такі як терміни розгляду справи, навантаження на суддів, кількість справ у розгляді та інші статистичні показники. Вказане особливо істотне для ефективного управління судовою системою та вдосконалення процесів судочинства. Попри це питання справедливості в електронному моніторингу, зокрема в комп'ютерному аспекті, стають предметом все більшої кількості наукових робіт [5].

Крім того, електронний моніторинг може слугувати інструментом для виявлення та аналізу тенденцій у судовій практиці, які будуть становити основу для оновлення правової політики у відповідній сфері, стануть аналітичним матеріалом для розробки та вдосконалення правових стандартів і норм. Загалом електронний моніторинг поліпшує важливу роль у покращенні ефективності та прозорості судової системи, а також у вдосконаленні правового обслуговування громадян.

Загалом комплексна система електронного судочинства має на меті покращити доступність та ефективність судового захисту, зменшити бюрократичність та прискорити розгляд справи, а також підвищити довіру громадян до судової системи.

Висновок. Електронне судочинство є передовим методом управління правосуддям, базуючись на використанні сучасних інформаційних технологій. Його складові частини охоплюють електронні судові системи, що автоматизують судочинство та оптимізують процеси розгляду справи; електронні дос'є, що структурують та забезпечують доступ до судових даних та документів; електронна комунікація, що полегшує взаємодію між учасниками судового процесу через електронні канали; та електронний моніторинг, що аналізує та контролює аспекти судової діяльності. Електронне судочинство та його компоненти сприяють покращенню ефективності та прозорості судової системи, забезпечуючи кращий доступ до інформації та полегшуючи виконання судових рішень. Вони є необхідними інструментами для сучасної правової системи, спрямованої на забезпечення справедливості, ефективності та відкритості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жаровська І. М., Ковальчук В. Б. Цифрові технології у виборчому процесі: теоретичні аспекти відповідності демократичним стандартам. *Science Rise. Juridical Science*. 2020. № 4. С. 4–10.
2. Cordella A., Contini F. Digital Technologies for Better Justice A Toolkit for Action. Institutions for Development Sector. 2020. URL: https://www.researchgate.net/profile/Antonio-Cordella/publication/341909694_Digital-Technologies-for-Better-Justice-A-Toolkit-for-Action/links/5ed8fd65458515294531523e/Digital-Technologies-for-Better-Justice-A-Toolkit-for-Action.pdf
3. Joaquín S., Reem A. R., Meinel C. Delivering Digital Justice: Liminal Innovation & Permanence in Courts. *ACIS Proceedings*. 2021. Vol. 34. URL: <https://aisel.aisnet.org/acis2021/34>
4. Re R. M., Solow-Niderman A. Developing Artificially Intelligent Justice. *STAN. TECH. L. REV.* 2019. Vol. 22 (242).
5. Noiret S., Lumetzberger, Kampel M. Bias and Fairness in Computer Vision Applications of the Criminal Justice System, *2021 IEEE Symposium Series on Computational Intelligence (SSCI)*, Orlando, FL, USA, 2021, pp. 1–8, doi: 10.1109/SSCI50451.2021.9660177.

REFERENCES

1. Zharovska I. M., Kovalchuk V. B. *Tsyfrovi tekhnolohii u vyborchomu protsesi: teoretychni aspekty vidpovidnosti demokratychnym standartam* [Digital technologies in the electoral process: theoretical aspects of compliance with democratic standards]. *ScienceRise. Juridical Science*. 2020. No. 4. S. 4–10. [In Ukrainian].
2. Cordella A., Contini F. *Digital Technologies for Better Justice A Toolkit for Action*. Institutions for Development Sector. 2020. URL: <https://www.researchgate.net/profile/Antonio-Cordella/publication/341909694-Digital-Technologies-for-Better-Justice-A-Toolkit-forAction/links/5ed8fd65458515294531523e/Digital-Technologies-for-Better-Justice-A-Toolkit-for-Action.pdf> [In English].
3. Joaquín S., Reem A. R., Meinel C. *Delivering Digital Justice: Liminal Innovation & Permanence in Courts*. *ACIS Proceedings*. 2021. Vol. 34. URL: <https://aisel.aisnet.org/acis2021/34> [In English].
4. Re R.M., Solow-Niederman A. *Developing Artificially Intelligent Justice*. *STAN. TECH. L. REV.* 2019. Vol. 22 (242). [In English].
5. Noiret S., Lumetzberger, Kappel M. *Bias and Fairness in Computer Vision Applications of the Criminal Justice System*, 2021 IEEE Symposium Series on Computational Intelligence (SSCI), Orlando, FL, USA, 2021, pp. 1–8, doi: 10.1109/SSCI50451.2021.9660177. [In English].

Дата надходження: 15.10.2023 р.

Oleh Shymin

Lviv Polytechnic National University,
Educational and Scientific Institute of Law,
psychology and innovative education
oleh.p.shymin@lpnu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-3134-0178>

THE ELECTRONIC JUDICIAL SYSTEM: TO THE QUESTION OF THE COMPLEXITY OF THE COMPONENTS

This article examines the complexity of the electronic justice system by determining its main components and their importance for the administration of justice.

The author states that electronic justice is an advanced method of administering justice, based on the use of modern information technologies. Electronic justice is extremely relevant in the judicial reform paradigm, which is characterized by the use of advanced information technologies for optimization and modernization. The progressive aspect transforms the traditional judicial process, giving it new possibilities of efficiency, transparency and openness. It opens the way to the creation of a highly efficient and modern judicial system that meets the requirements of the modern legal environment and high standards of judicial practice.

It is emphasized that electronic justice in the context of war plays an important role in ensuring justice and law and order. Key aspects in wartime include quick and effective access to justice, transparency and openness, preservation and analysis of evidence, security and privacy, and the ability to conduct trials in remote space. Thus, e-justice plays a key role in ensuring law and order and justice in the conditions of military conflict, providing effective and reliable tools to ensure the rights and interests of citizens.

It is proven that its components include electronic court systems that automate judicial proceedings and optimize the processes of case consideration; electronic files that structure and provide access to court data and documents; electronic communication, which facilitates interaction between participants in the legal process through electronic channels; and electronic monitoring that analyzes and monitors aspects of judicial activity.

Electronic justice and its components contribute to improving the efficiency and transparency of the judicial system, providing better access to information and facilitating the execution of court decisions. They are necessary tools for a modern legal system aimed at ensuring fairness, efficiency and openness.

Keywords: electronic justice; justice; judicial system; information society; electronic databases; openness; international standards; justice; modernization; digitalization.